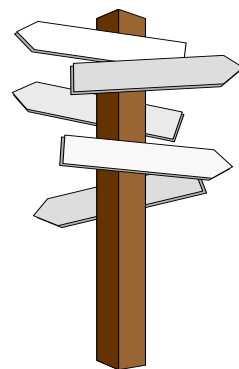




Útjelző



2005 SZEPTEMBER *Az E.K.E. Bányási Osztályának ismertetője* V. évf. 18. sz.

Hálás feladat

Van, hogy szórakoztató és van, hogy bosszantó, de mindenképpen tény, hogy Temesvárról indulva minimum 100 kilométert kell utaznunk mielőtt egy valamirevaló túrát elkezdhetnénk. Nincsenek sokkal jobb helyzetben aradi kollégáink sem, a különbség csak annyi, hogy míg mi általában dél-kelet felé indulunk el, addig ők rendszerint észak-kelet felé veszik az irányt kedvenc hegységeik felé. A dolog akkor bonyolódik igazán, amikor együtt kirándulunk, mert ilyenkor az egyik csoport „pluszmunkát végez” amíg végre összeverődik a csapat. Van is mindig egyeztetés, óraigazítás, térképstudírozás bőven, de rendszerint megtaláljuk a legrövidebb utat.

Többek között, ezért is régi vágyunk a Temesvártól „mindössze” 80 kilométernyire kezdődő Ruszkahavas bevonása célterületeink közé. Ráadásul területe három megyére terjed ki és ezáltal akár szimbóluma is lehetne egyesületünknek, hiszen már a kezdetektől felvállaltuk, hogy nemcsak temesi, hanem egész bányásgra kiterjedő turistamozgalmat hívunk életre.

Sokan jelentéktelen hegységnek tartják, pedig úgy gazdaságilag mint turisztikailag sok lehetőséget rejt, csupán fel kell ismerni ezeket. Az odakényszerített vasgyártó üzemek csődje után, még mindig ott vannak a ruskicai márványkitermelő bányák, kiterjedt és könnyen kitermelhető (és újraterelíthető !) erdőségek, valamint az állattenyésztés céljaira ideális legelők. A helybeliek pedig még mindig reménykednek a tamásdi üveggyár feltámadásában és várják a turistákat ...

A vidék feltétlenül alkalmas úgy a pihenő-, mint a teljesítményturizmus (hegyikerékpározás) művelésére. Környezetpusztító ipar és szélsőségeivel ijesztő éghajlat nem gerjeszt akadályokat. Csupán a turistajelzések hiányzanak, mert a jó 30 évvel ezelőtt kijelölt utvonalak már csak emlékeinkben élnek.

Ezen kívántunk segíteni az idén elkezdett akciónkkal, melynek során több mint 35 km turistautó létesítését vagy felújítását vállaltuk fel. A nyár folyamán többszöri oda-utazás folyamán történt a felderítés, maga a jelzések megfestése pedig a szépcsendes szeptemberi valamint októberi napokra maradt.

Illés Mihály

Bányási Ekések apraja-nagyja
turistajelzést fest a Ruszkahavason
(foto: Decebal Nedela)



CZÁRÁN GYULA NYOMDOKAIN

“Nem szabad – kultúrájában és ennek haladásában elbizakodva – magát az embernek a természettől végképp elsza-kítani, s nem szabad azzal minden össze-köttetést felbontania: hanem ellenkezőleg, testi-lelki parancsoló szükség, az Édesanyánkkal az érintkezést mindig fenntartanunk”

(Idézet Czárán Gyulának a Bellavista-vízesés mellett elhangzott beszédéből, a Felső körútnak az Erdélyi Kárpát Egyesület hatáskörébe való átadásakor, 1904 júliusában.)

*“Nem adom tíz forintért, hogy ott voltam,
de száz forintért sem mennék oda...”*

Így jellemezte Czárán az alább leírt körutat. Nem csoda, hiszen eredeti hossza kb. 30 km-re tehető, a leküzdendő emelkedő 1500-2000 m, még lóháton is fárasztó volt. Megpróbálom most úgy leírni, ahogy többszöri próbálkozás után végre sikerült lerövidíteni, anélkül, hogy fontosabb látnivalók kimaradnának.

Rézbányai vízijátékok (kataraktáliák) – A Felső körút –

A Biharban e részéről – Mátyás Vilmos Magyarországon kiadott “A Bihar hegység” c. útikalauzán kívül – a legutóbbi időkig nyomtatásban nem jelent meg semmi. Nem csoda, hiszen a környéken uránbányászat folyik és a területre senki sem léphetett, hacsak nem szaggatta csakánnyal a hegy gyomrát. Még a legközelebbi falu, Biharmező (Poiana) lakosainak többsége sem ismeri a környéken található csodálatos vízeséseket.

Ösvényekre ritkán támaszkodhatunk, útjelzések pedig egyáltalán nincsenek.

Aradról indulva az útvonal megegyezik az előző lapszámban közölttel, a Vaskoh (Vașcău) előtti Kerpenyéd (Cărpinet) faluig. Itt jobbra térünk (útjelző táblák igazítanak el) Biharmező (Poiana) irányába (12 km), mely az utolsó település a völgyben Lehecsény (Lehecseni) és Vaskohszelestye (Săliște de Vascău) után. Utunkat végigkíséri jobbról a

Biharmezei Körös, a Fekete-Körös egyik mellékága. Biharmezőt elhagyva még 4,5–5 km hosszan követjük a patakot addig, amíg megérkezünk a bánya bejáratához.

A látvány első pillanatra lehangoló: igazi orwelli környezet tárul elénk, sűrű szürke színű meddőhányók, rozoga, rozsdás vasalkot-mányok, fémszörnyek bámulnak ránk. Jobbra tőlünk egy kis tisztás javítja az összképet, szélén félig-meddig lerombolt, elhordott épület, a volt étkezde biztosít éjjeli szállást, amely legalább megvéd az esőtől, nedves-ségtől. Tehát a sátrat felállítjuk az étkezde termében! De előtte még egy nagyon fontos elintéznivalónk van: be kell “jelentkezni” a környék leghatalmasabb urához, a bánya-örhöz! Felöltjük vasárnapi mosolygós ábrázatunkat, és a lehető legszelídebb szavainkkal ecseteljük, hogy mi semmiben nem teszünk kárt, csupán csak kiszáradt szemünket szeretnénk megöntözni a vidék látnivalóival, amelyekről neki is nyugodtan mesélhetünk, hiszen majdnem biztos, hogy halvány gőze sincs róluk. Ha még így sem sikerült meglágyítani kötelességtudástól átítatott, kőkemény szívét, akkor elővesszük – tartalék, de viszont – leghatásosabb fegyverünket, a pálinkás-üveget. Ezek után már azt is megígéri, hogy vigyáz autónkra, ha felvisszük az őrháza mellé, míg mi, városi emberekre jellemző, értelmetlen kedvtelés-ünknek hódolunk.

720 m magasságban vagyunk, a Körösköz mezőn (Poiana între Crișuri), ahol, mint neve is mutatja, három patak vize egyesül: a Szélső, a Bihar és Holló patak. Minket a középső (Bihar) és a bal oldali (Szélső) érdekel, mivel a jobb oldali patak nem kínál különleges látnivalót.

Körutunk kezdetén keresztülhaladunk a bányatelepen, követjük a bal oldali Szélső patak medrét, egyelőre még kényelmesen, egy vele párhuzamosan haladó bányászati feltáró úton. Kb. 20 perc után az út hirtelen balra kanyarodik, áttér a patak másik (folyásirány szerinti jobb) oldalára, majd egy széles jobb kanyarral újból emelkedni kezd a völgy felső része felé, addig, amíg egyszerűen megszűnik; innen kezdve kényelmünket hátrahagyva követjük a patak vizét felfelé, most már mindenféle út, ösvény nélkül. A táj egyre vadabbá válik, de figyelmünket leköti előrehaladásunk, ugyanis néha körül köre kell ugrálni, kidőlt fatörzseken átmászni, a pataknak hol a jobb, hol a bal partján.

Kb. 1–1,5 órával indulásunk után a fák között magas sziklafal zárja el a kilátást, de a víz erősödő moraja sejteti, hogy közeledünk az első vízesésekhez. Itt egy meredek falú, szűk katlan belsejében egyesül három patak vízesésben végződő élete: balról a Fontinyel (Fântânele), jobbról a Cărligoi és középen a Hotorán. E három patak vize alkotja a Szélső patakot. A Cărligoi vízesése 40 m-es, a Fontinyelé 60 m, míg a Hotorán 80 m!

A Biharban létezik még egy 80 m-es vízesés, a (szintén Czárán által leírt) Nagy Phaeton (Bohodei), amely jóval ismertebb a Hotoránnál, de annak vize kb. 45–50 fokos szögben rohan lefelé, míg emez függőlegesen zuhan a mélybe. Ennek az esésnek a katlan mélyéről csak az alsó harmadát látjuk, de még így is impozáns, függőlegesen zuhanó habjaival felejthetetlen élményt nyújt. Ezeket a vízeséseket Czárán Szentháromságnak nevezte el, míg a Hotorán hármas esését Szervác, Pongrác, Bonifác eséseknek, mivel az idevezető, azóta elpusztult utakat a fagyos-szentek idején építette.



A Szentháromság esés

1000 méteren vagyunk. Innen bal (észak) felé haladunk egy igen meredek kaptatón fel, a gerinc felé. Ha időnk és energiánk megengedi, kitérhetünk pár perc erejéig (ismét balra, nyugat felé) a meredek hegyoldal szélére, ahonnan egy sziklabérc tetejéről mindhárom vízesés egyszerre látható, ráadásul megpillantjuk a Hotorán felső részét is. Czáránnak itt kilátója volt, amely azóta – kitaláltatok! – elpusztult.

Visszatérünk a kaptató végéhez, ahonnan még tovább mászunk, de már sokkal enyhébb emelkedőn a gerinc irányába, természetesen úttalan-utakon, addig, amíg haladási irányunkat egy széles ösvény keresztezi, melyen jobbra megyünk tovább, most már sokkal nyugodtabban, mert sok emelkedő már nem lesz. 1250-1300 m magasan vagyunk. A vidék alpesi jelleget ölt, hűs fenyőerdőkön haladunk át, lépten-nyomon csörgedező erecskéken kell átlépnünk (nyáron, száraz időben nem árt vizet vinni magunkkal), majd egy borókabokrokkal díszített tisztás készlet megállásra.

Érdeemes itt megpihenni (esetleg uzsonnázni), hiszen a szemünk elé táruló látvány megéri: előttünk (dél felé) a Nagy Bihar 1849 m-es csúcsa készlet hódolatra (a Nyugati Szigethegység legmagasabb pontja), jobbra (nyugatra) élénk tárul a Belényesi-medence és a vaskohi karsztfennsík, a Béli (Codru Moma) hegység zárja a horizontot. A vízesésektől eddig a tisztásig eltelt még 2–2,5 óra.

A havasi legelőt (1300 m) bal kéz (kelet) felé hagyjuk el egy régi bányakutató út mentén, mely nemsokára szük ösvényben folytatódik. Néhol igencsak figyelni kell az ösvény folytatását, mert az erdősen és egy-két vadászon kívül senki sem tapossa, ezért a természet visszafoglalja, ahol csak lehet. Itt még medvenyomokat is találtunk.

Egy óra múlva megérkezünk a Bellavista-vízeséshez (1400 m), mely egy X betűhöz hasonló, lépcsőzetesen lezuhanó patak, a Bihar patak vize. Ez a Fekete-Körös legfelső forrása. Maga a vízesés csak magas vízállás (hóolvadás) esetén lenyűgöző.

Itt adta át a Felső körutat Czárán az EKE-nek. Előtte azonban történt valami: az egyik munkása rohant az ünnepi seregülethez azzal a hírrrel, hogy talált egy üveget a vízesésnél! Hadd álljon itt Záray néhány sora:

“Czárán komoly arccal vizsgálta az üveget, leveszi róla a fényes kupakot, s egy sodronnyal leszorított dugaszt talál alatta. Kérdezi a román embertől, hogy nem a sziklák robbantásához használt robbantószer maradt-e benne?... Egy bátor ember lecsavarja a sodronnyot, egy rettenetes durranás reszketeti meg a völgyet, majd egy fehérén habzó folyadék tódul ki az üvegből, mit turistapohárba fölfogva tanácskozunk, hogy mi lehet az?... Semmi veszélyeset nem mutat, kellemes, illatos, tán meg is lehetne inni?...” - úgyhogy a hivatalos átadást koccintással is megpecsételték, hiszen az üvegben a Czárán által pár nap előtt elrejtett pezsgő volt!

Innen már csak lefelé kell mennünk. Ereszkedésünk első része igen elszomorító, mert – ösvény hiányában – a patakkal párhuzamosan, köveken, bokrokon, kidőlt fatörzseken kell keresnünk a lehető legjobb utat, de egy kis odafigyeléssel leküzdhető ez a kis akadály is (legutóbbi látogatásom alkalmával találtam egy ösvényt, ami egy kis kerülővel levisz).

“Árkon-bokron”-szerű ereszkedésünk kb. fél órát tart, majd kiérünk a bányászati útra, melyen kényelmesebben folytathatjuk túránkat. Nemsokára egy bal oldali mellékvölgyön megpillantjuk az Amazon-esést, kicsit lejjebb, a fővölgyben pedig az Apród-esést. Innen 15–20 percnyi ereszkedés után egy jobb oldali völgyet elzáró meddőhányóhoz érünk, melynek aljából csörgedezik az Illés völgy vize (azóta a meddőhányó a felére csökkent, mert egy esőzés alkalmával a víz levitte a fővölgybe a törmelék egy részét).

A természetrombolás példaképe lehetne ez a hely, hiszen egy egész völgyet elzártak a meddőhányóval, a víz is csak nagy nehezen talált utat a köregeteg alatt, hogy egyesüljön a Bihar patakkal. Mivel minket az Illés patak vízesései érdekelnek, nekirugaszkodunk megmászni a törmelékes lejtőt. 10–15 perc múlva magunk mögött hagyjuk a szürke köregeteget, ismét bent vagyunk a vadon szívében, ahol előttünk a völgy első vízesése, a természetes lépcsősoron habzó Menyasszonyuszály (Slepp)-esés. Innen már lépésnyire felfelé megtaláljuk a függőlegesen alázuhanó Menyasszonyfátyolt. Kb. 990 m-es magasságban vagyunk.

Visszaereszkedünk a fővölgybe és folytatjuk utunkat lefele, a második, jobbról lefolyó pataki, amelyen felkapaszkodva (ahol lehet), 30–40 perc után megtaláljuk az Ezüstlétra hosszú sését, mely nem szabad-esés, de ahogyan a habzó víz legördül a köveken, rászolgál a nevére! (Azóta találtam ösvényt is, mely elvezet a vízesés közelébe, tehát nem muszály harcolni a nedves patakmederrel. Az ösvény a patakmeder melletti jobb oldali mellékgerinc vonalát követi).

Innen is visszaereszkedünk a fővölgybe és röpke félóra alatt újból megpillantjuk autónkat. Ezzel véget ért egy teljes napot (6–8 óra) kitevő túránk. Természetesen (egyes részeit kivéve) a körút nem tekinthető az eredeti Czárán-útnak, több kisebb vízesést nem érintettünk.

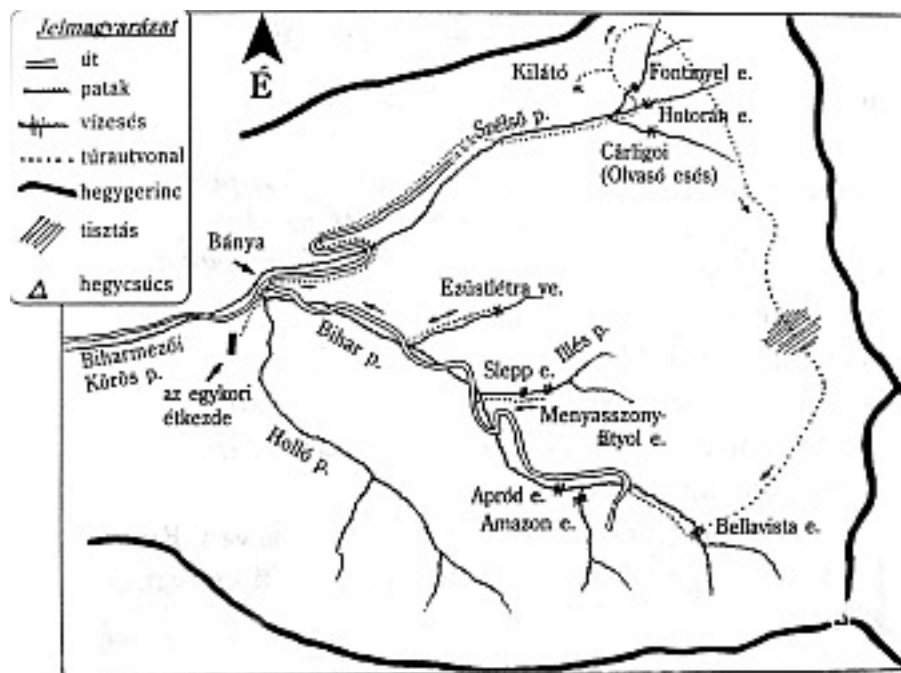


A Menyasszonyfátyol vízesés

Vigasztaljon bennünket, hogy a legszebb látványokat hazavihetjük emlé-keinkben, filmtekercsünkön, és mesélhetünk róluk barátainknak, ismerőseinknek – ezzel is ápolva Czárán Gyula emlékét!

A vízeséseket „alulról” is meglátogathatjuk, egyenként, akkor nem szükséges egy egész napot kitevő túrában gondolkodni.

Siska Szabó Zoltán



Czirbusz Géza
(1853 – 1922)

A Czarkun – II.

Malonya - Reu Seszt - Korcsova völgye - A Bisztra felső patak völgye - Pojana körül

Három órakor a Malonya felé tartottunk. Az előtte húzódo pojánáról pompásan kibontakozott előttünk a Gugu és a Retyezát csoportja. Mintha csak szemben állott volna, oly közelnek és világosan látszott kifogazott gerincével, kopasz hegyéleivel és a nap verofényében fehérülő meredekségeivel. Scholz úr azonnal le is fényképezte, sztreoszkópjával a Retyezátot, mely oly jó megvilágításban sehonnán se látszik. Egyszerre lejtősebb lett a pojana. Természetesen leszálltam a lóról, ámbár sejtelmem sem volt mi következik ezután? Alig mehettünk 10 percig, valamennyi leszállott a lovakról jelélül annak, hogy vagy árok, sziklaomlás, vagy mély völgy széléhez jutottunk. A Matjana szélén állottunk, egy borzalmas katlanvölgy felső kávján, ahol kőomlások, árkok és völgybeli meredekségek tátongtak előttünk körülbelül 5-700 méter mélységben. Keskeny hegyi ösvény kígyózott a katlan nyugati oldalán, de oly meredeken, hogy helyenként négykézláb kellett csúszni s még oláhjaink is keresztet vetettek magukra. Én nem mertem csontjaimat kockára tenni, oly borzalmasan szédületes mélységnek tetszett a katlanvölgy.

Meg akartam fenn kerülni, de ott meg kuszafo bozót akasztotta meg előrehaladásomat. Az utánam küldött oláh ifjú most meg avval ijesztett rám, hogy jeszti lup, farkasok tanyáznak a törpe fenyvesben. Mivel revolver nem volt nálam és a kuszafo bozótban igen könnyen eltéved az ember, nekem is a Matjana ösvényére kellett leereszkednem. Ha a lovakat tudták rajta elvezetni - gondolám - már csak én sem csúszom le róla. Horváth Jenő Járásbíró úr odaadta megvasalt botját és előttem ment, nem láttam tehát az előttünk tátongó mélységeket, oldalt meg nem mertem pillantani, mert egy kicsuszamlás menthetetlenül összetöri csontjaimat. Így lassan lépdelve megkerültük a köves zergeúton a borzalmas katlant melyen a 2126 m magas Bajk hegyről lezuhogó Bujk patak csörtet keresztül a Reu Seszt vagyis a Reu Maré patak felső szakasza felé.

Most folyton a Reu Sészt fölött s a Bajk körül jártunk. Vezetőnk eltévesztette az utat, nem tudta merre van a Korcsova völgy. Mentünk, lovagoltunk, leszálltunk és fölszálltunk, hegynek fel, hegyről le, pojánákon, nyergeken, csörgőkön, patakokon, vizenyős kelyeken keresztül vagy két óra hosszat, míg végre 5 óra tájban egy pásztor karámból segítettek rajtunk. Kucsomás, pakurás, bajusztalan legényember kormos, szutykos ingben, gatyában, bocskorkan felvezetett a Pigán 2000 m keresztül a korcsovai völgybe. Alattunk a Reu Seszt kígyózott, felette, most már jobbkéz felől (DK) a Gugut láttuk egész hosszában és nagyságában, majd a Branul hegy 2028 m következett, mögötte a Retyezát meredezett az esti megvilágításban. A fordulónál rendkívül érdekes és festői sziklacsoport elé értünk, melyen apró hegyi pintyek fészkeltek.



A sziklabástyák alján néhány fenyő lingett-lengett, a hegyoldal rétsége pedig teli volt lapuval és dudvával.

A korcsovai völgy patakja a Reu Sesztbe siet. Gyönyörű a lepillantás a völgybe s a Hátszegre vezető széles útjára. Vadászok sűrűn keresik fel a korcsovai völgyet, mert vaddisznót, farkast, a Branulon medvét löhetnek. Vaddisznótúrásokat a menedékház körül láttunk s éjjel folyton ugattak a közeli karámok komondorai, mert bizonyára vadat szimatoltak. Másnap átlovagoltunk a Piga és Kuszturej nyergén és a Bisztra völgyébe kerültünk.

Az Izvor dlik körül igen jó erdei utak vannak. (Kincstári terület!). Azokon fölöttébb kellemes lovagolni a patak zúgása és rendkívül gazdag parti növényzete mellett. A patak völgy felső szakaszában vizes csuszaton eresztik le a fenyőszálfákat a hegyi pályáig (Rollbahn) melyet Bibel bérlő építtetett a fenyvesek kiirtása végett.

Addig hol a patak mellett, hol a patak fölött építtetett hidakon járnak. Különösen érdekes a patak völgy sellős szakasza, hol zöldkövön, grániton és palán keresztül vágott magának utat a pizstrángokban gazdag sebesvízű Bisztra. Majdnem másfél óráig tartanak a zúgó sellők s az ember hol felettük, hol a sziklába vágott mesgyéken jár. Lóval bajos a köveken, hidakon és áthidalásokon átkelni, mert a ló nem szereti a mesterséges utakat. A mi szürkénk p.o. vezető nélkül soha sem mert rálépni a hidakra. Bajjal megy a sinek között való lovaglás is. Itt meg az én Nikolájom csetlett-botlott minduntalan. Hét óráig tartó lovaglás, gyaloglás után a felső fűrészmalomokhoz, majd a Pojana Mörul nevű fafűrésztelepre értünk, hol olcsón és kitűnően ebédeltünk. Igaz, hogy három napja főttem nem ettünk, felségesnek találtunk tehát mindent. Délután egy rozoga, rázós szekér elvitt 4 frt-ért végig a Bisztra völgyén Mörulba, egy útszéli oláh faluba, hol csupán a sasorrú, olajbarna arcú oláh nők és a hosszú cseresznyefa allé érdekesekek.

Hat órakor Karánsebesen voltunk s az estét már a szálló kertjében töltöttük s biztattuk a szállingó mécsbogarakat, hogy:

"Johannis würmchen flimmre
Liebes Glüchwürmchem schimmre!
Führe uns an Wegen
Unsren Glück entgegen."

Közli: Pálkovács István